

KONINKRIJK BELGIË

ADVIES 35.356/1

VAN DE AFDELING WETGEVING
VAN DE RAAD VAN STATE

De RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, eerste kamer, op 14 april 2003 door de Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Tewerkstelling, Economie, Energie en Huisvesting en de Staatssecretaris van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest toegevoegd aan de voornoemde Minister verzocht hun van advies te dienen over een voorontwerp van ordonnantie "betreffende de organisatie van de gasmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, betreffende wegenisbijdragen inzake gas en elektriciteit en houdende wijziging van de ordonnantie van 19 juli 2001 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest", heeft, na de zaak te hebben onderzocht op de zittingen van 26 juni 2003 en 18 september 2003, op laatstvermelde datum het volgende advies gegeven:

ROYAUME DE BELGIQUE

AVIS 35.356/1

DE LA SECTION DE L'ÉGISLATION
DU CONSEIL D'ÉTAT

Le CONSEIL D'ÉTAT, section de législation, première chambre, saisi par le Ministre du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de l'Emploi, de l'Économie, de l'Énergie et du Logement et le Secrétaire d'État de la Région de Bruxelles-Capitale adjoint au Ministre précité, le 14 avril 2003, d'une demande d'avis sur un avant-projet d'ordonnance "relative à l'organisation du marché du gaz en Région de Bruxelles-Capitale, concernant des redevances de voiries en matière de gaz et d'électricité et portant modification de l'ordonnance du 19 juillet 2001 relative à l'organisation du marché de l'électricité en Région de Bruxelles-Capitale", après avoir examiné l'affaire en ses séances des 26 juin 2003 et 18 septembre 2003, a donné, à cette dernière date, l'avis suivant:

STREKKING VAN HET VOORONTWERP

Het om advies voorgelegde voorontwerp van ordonnantie bevat in de eerste plaats bepalingen betreffende de organisatie van de aardgasmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (titel II). Daarmee wordt beoogd richtlijn 98/30/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 juni 1998 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor aardgas om te zetten. Het ontwerp bevat daartoe met name bepalingen betreffende het beheer van het distributienet, de in aanmerking komende afnemers, de toegang tot het distributienet, de levering van aardgas en de openbaredienstverplichtingen. Ook wordt voorzien in strafsancities en administratieve sancties.

Voorts bevat het ontwerp bepalingen betreffende de "wegenisbijdragen inzake gas en elektriciteit", waarbij de gemeentelijke energiefiscaliteit wordt gereguleerd (titel III), en een aantal wijzigingen aan de ordonnantie van 19 juli 2001 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (titel IV).

ALGEMENE OPMERKINGEN

1. Krachtens artikel 3, § 1, van het ontwerp wijst de Brusselse Hoofdstedelijke Regering als distributienetbeheerder de intercommunale aan die over het eigendoms- of gebruiksrecht beschikt van de distributienetten die gelegen zijn op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Voorzover de activiteiten van de distributienetbeheerder erin bestaan het betrokken net tegen vergoeding ter beschikking te stellen van derden, zijn die activiteiten

te beschouwen als economische activiteiten waarop de Europese regels inzake het dienstenverkeer van toepassing zijn ¹.

Waar artikel 49 van het EG-Verdrag beperkingen op het vrij verrichten van diensten binnen de Europese Gemeenschap verbiedt ten aanzien van de onderdanen van de lidstaten die in een ander land van de Gemeenschap zijn gevestigd dan dat waarin diegenen zijn gevestigd te wier behoefte de dienst is verricht, bepaalt artikel 86, lid 2, van dat verdrag van zijn kant dat onder meer de ondernemingen belast met het beheer van diensten van algemeen economisch belang slechts onder de toepassing vallen van het verdrag, met name onder de mededingingsregels ervan, voorzover de toepassing daarvan de vervulling, in feite of in rechte, van de hun toevertrouwde taak niet verhindert en de ontwikkeling van het handelsverkeer niet beïnvloedt in een mate die strijdig is met het belang van de Gemeenschap.

In de lijn van de laatstgenoemde verdragsbepaling bepaalt artikel 4, lid 2, van richtlijn 98/30/EG weliswaar dat de lidstaten met een toestemmingsregeling objectieve en niet-discriminerende criteria moeten vaststellen waaraan een onderneming moet voldoen die een aanvraag voor de bouw of de exploitatie van aardgasinstallaties indient, maar is het aan de lidstaten krachtens artikel 3, lid 3, van die richtlijn toegestaan om de bepalingen van artikel 4 ervan niet toe te passen op de distributie onder dezelfde voorwaarden als bepaald in artikel 86, lid 2, van het EG-Verdrag.

De Europeesrechtelijke regels staan er derhalve niet aan in de weg dat aan een bepaalde onderneming rechtstreeks exclusieve rechten worden toegekend voorzover zulks noodzakelijk is om te verzekeren dat de onderneming de haar opgedragen taak van

¹Zie in dezelfde zin advies 30.527/4 van 25 oktober 2000 over een voorontwerp van decreet "relatif à l'organisation du marché régional de l'électricité", Parl. St., W. Gew. R., 2000-2001, nr. 177/1 en advies 30.826/1 van 14 december 2000 over een voorontwerp van ordonnantie "betreffende de organisatie van de markt voor elektriciteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest", Parl. St., B.H.R., 2000-2001, nr. A-192/1, pp. 50-74.

algemeen belang kan vervullen en zulks met name onder economisch aanvaardbare omstandigheden ².

Er dient evenwel op een omstandige wijze te worden aangetoond dat aan de zo-even vermelde voorwaarden is voldaan. De dienaangaande in de memorie van toelichting opgenomen verantwoording is daartoe volstrekt ontoereikend en dient dan ook te worden aangevuld.

²H.v.J., 19 mei 1993, zaak C-320/91, Jur., 1993, I-2533. Raadpl. ook H.v.J., 23 oktober 1998, zaak C-159/94, Jur., 1998, I-5815.

2. Het ontwerp vertoont tal van gebreken op taalkundig vlak. Vooral de Nederlandse tekst van het ontwerp is voor verbetering vatbaar. Verder in het advies worden, op een louter exemplatieve wijze, hiervan een aantal voorbeelden gegeven. Zulks mag de stellers van het ontwerp niet verhinderen zelf het ontwerp op een systematische wijze op taalkundig vlak na te kijken.

3. In de wetgevingstechniek worden in beginsel geen woorden als "dienen te" gebruikt, aangezien de verplichting reeds in de regelgeving als zodanig is besloten.

Het ontwerp dient op een aantal plaatsen aan deze regel te worden aangepast.

ONDERZOEK VAN DE TEKST

Indieningsbesluit

Het ontwerp dient te worden opgenomen in een besluit waarbij de bevoegde minister ermee wordt belast het ontwerp bij de Brusselse Hoofdstedelijke Raad in te dienen.

Artikel 1

In de Nederlandse tekst van het ontwerp dient te worden geschreven "Artikel 1" in plaats van "Art. 1".

Titel II

Onder titel II dient in een nieuw hoofdstuk I - Algemene bepaling, een artikel te worden toegevoegd waarin wordt vermeld dat titel II de omzetting vormt van richtlijn 98/30/EG (zie artikel 29 van die richtlijn).

.../...

Artikel 2

1. De in artikel 2, 1°, vermelde wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de gasmarkt en het fiscaal statuut van de elektriciteitsproducenten is grotendeels een wet die de wet van 12 april 1965 betreffende het vervoer van gasachtige producten en andere door middel van leidingen wijzigt. Het zou derhalve beter zijn te verwijzen naar de laatstgenoemde wet in plaats van naar de wijzigende bepalingen ervan.

2. Teneinde alle onduidelijkheid te vermijden, wordt in artikel 2, 5°, beter het begrip "distributienetbeheerder" in plaats van het begrip "netbeheerder" gedefinieerd.

3. In artikel 2, 6°, zou best worden gespecificeerd dat verwezen wordt naar de verkoop aan eindafnemers.

4. In artikel 2, 11°, wordt beter het begrip "in aanmerking komend afnemer" gedefinieerd in plaats van het begrip "in aanmerking komend". Die bepaling kan dan als volgt worden geredigeerd:

"in aanmerking komend afnemer: iedere natuurlijke of rechtspersoon ... (verder zoals in het ontwerp);".

5. In artikel 2, 13° en 14°, schrijve men telkens "eindafnemer" in plaats van "afnemer".

Artikel 3

1. Er wordt verwezen naar algemene opmerking 1.

2. In de Nederlandse tekst van artikel 3, schrijve men in paragraaf 2 "twintig" in plaats van "20", en in paragraaf 3, tweede lid, tweede volzin, telkens "aangewezen" in plaats van "aangeduid".

Artikel 4

1. Het verdient aanbeveling om, eventueel in de memorie van toelichting, te specificeren wat wordt bedoeld met de omschrijving "rationeel beheer van het openbaar wegennet", die voorkomt in artikel 4, § 1, eerste lid.

2. In artikel 4, § 2, dient de verwijzing naar "artikel 4" te worden vervangen door een verwijzing naar "§ 1".

3. Artikel 4, § 5, is geheel overbodig en dient dus te vervallen.

Artikel 5

In artikel 5, § 1, dient te worden gepreciseerd wat wordt verstaan onder de controle waaraan in die bepaling wordt gerefereerd.

Artikel 6

1. De Nederlandse versie van artikel 6 dient op taalkundig vlak grondig te worden nagekeken en herwerkt. Tevens dient te worden gelet op de concordantie met de Franse tekst.

2. Men schrijve in artikel 6, vijfde lid, "de dagelijkse exploitatie van het distributienet" in plaats van "de dagelijkse uitbating van zijn activiteiten".

Artikel 7

1. In de Nederlandse tekst dient te worden geschreven "Art. 7" in plaats van "Art. 8".
2. Het zinsdeel "zonder afbreuk aan ... krachtens deze Titel" in de Nederlandse tekst van artikel 7 is onverstaanbaar en dient derhalve te worden herschreven.
3. Men vervange in de Nederlandse tekst het woord "uitbating" door het woord "exploitatie".

Artikel 8

In de Nederlandse tekst van artikel 8, § 1, tweede lid, 8°, schrijve men "ondersteunende diensten" in plaats van "hulpdiensten".

Artikel 9

In de Nederlandse tekst van artikel 9, § 1, eerste lid, vervange men de woorden "bestemd om" door het woord "teneinde".

Artikel 10

Een indeling in paragrafen is niet raadzaam wanneer elke paragraaf slechts uit één lid bestaat en deze indeling niet kan bijdragen tot een meer duidelijke voorstelling van het ingedeelde artikel.

De indeling van artikel 10 in twee paragrafen die slechts uit één lid bestaan, kan derhalve vervallen.

Een gelijkaardige opmerking geldt ten aanzien van artikel 21 en van het ontworpen artikel 13 sub artikel 30 van het ontwerp.

Artikel 13

1. Men schrijve in artikel 13, § 1, eerste lid, "De gemeenten of de inter-communale die zij hiermee belast hebben" in plaats van "De gemeenten".

De redactie van artikel 13, § 1, tweede lid, dient dan te worden aangepast.

2. De redactie van de Nederlandse tekst van artikel 13, § 2, tweede lid, moet op taalkundig vlak worden verbeterd.

Artikel 14

In de Nederlandse tekst van artikel 14, derde lid, schrijve men "vierde lid" in plaats van "lid 4".

Artikel 16

1. In de Nederlandse tekst van artikel 16, § 1, eerste lid, wordt beter gewag gemaakt van "Er wordt een bemiddelingsprocedure ingesteld voor de geschillen ..., alsook voor de geschillen ..." dan van "Er wordt een bemiddelingsprocedure voorzien om kennis te nemen van de geschillen ..., alsook van de geschillen ...", en in de Franse tekst van "pour les litiges ..., ainsi que pour les litiges ..." dan van "pour connaître les litiges ..., ainsi que des litiges ...".

Bovendien moet duidelijk en exhaustief - en dus niet exemplatief - worden aangegeven met betrekking tot welke geschillen een bemiddelingsprocedure kan worden opgezet.

2. In de Nederlandse tekst van het derde lid van artikel 16, § 1, vervange men het woord "bepaald" door het woord "bedoeld".

3. Krachtens artikel 16, § 2, is de door die bepaling opgerichte "Geschillenkamer" een "autonoom orgaan". De samenstelling en de werking van deze instantie dienen in de ordonnantie zelf te worden geregeld, althans wat de essentiële aspecten ervan betreft. Ook dient de aard van de door de "Geschillenkamer" te nemen beslissingen te worden gespecificeerd, onder andere door te bepalen of die beslissingen administratief dan wel jurisdictioneel van aard zijn en door te specificeren waaruit de in artikel 16, § 2, tweede lid, bedoelde onderzoeksmaatregelen en voorlopige maatregelen bestaan.

4. Het laatste lid van artikel 16, § 2, wordt beter in een afzonderlijke paragraaf ondergebracht.

Met betrekking tot de daarin vervatte delegatiebepaling wordt verwezen naar de vorige opmerking.

Artikel 17

Mede omwille van de discordanties die bestaan tussen de Nederlandse en de Franse tekst van 2°, 3° en 4° van artikel 17, is het niet duidelijk wat de juiste inhoud is van de daarin aan de distributienetbeheerder opgelegde openbardienstverplichtingen.

Artikel 17 zal derhalve dienen te worden herwerkt.

Artikel 18

In de Nederlandse tekst van artikel 18, § 2, vervange men telkens het woord "agent" door het woord "ambtenaar".

Eenzelfde opmerking geldt ten aanzien van artikel 23, § 4, derde lid, tweede volzin.

Artikel 19

Krachtens artikel 19 kan de distributienetbeheerder de kosten verbonden aan het uitvoeren van de openbardienstverplichtingen doorrekenen in zijn tarieven "onder de voorwaarden bepaald bij (de) federale wetgeving".

Op grond van artikel 6, § 1, VII, tweede lid, d), van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen is de federale overheid wat betreft het energiebeleid bevoegd voor "de tarieven". Het staat derhalve niet aan de gewesten om te bepalen dat een bepaalde kost kan worden doorgerekend in de tarieven, zelfs al wordt voor het overige verwezen naar de federale regelgeving terzake, omdat ook door het stellen van het principe van de mogelijkheid tot doorrekening een element van de tariefstructuur wordt bepaald, wat op grond van de zo-even vermelde bepaling tot de federale bevoegdheid behoort.

Artikel 19 dient dan ook te worden herwerkt.

Een gelijkaardige opmerking geldt ten aanzien van het ontworpen artikel 26, § 10, sub artikel 36 van het ontwerp.

Artikel 20

1. De vraag rijst waarom alleen het gewest en de gemeenten het recht hebben, voor het openbaar domein dat onder hun beheer valt, om de inrichting of het tracé van de infrastructuur (en niet "infrastructuren") van het distributienet te laten wijzigen, en niet de andere overheden met betrekking tot hun openbaar domein.

Hierover ondervraagd door het bevoegde lid van het auditoraat, antwoordde de gemachtigde van de regering als volgt:

.../...

"Het gasdistributienet is samengesteld uit een infrastructuur bestaande uit leidingen, schuiven en ontspanners, cabines en aansluitingen, ... (zie artikel 2, 4° van het ontwerp).

Deze installaties bevinden zich voornamelijk op of onder wegen, dit wil zeggen delen van het openbaar domein waarvan het beheer, in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, toekomt ofwel aan de Brusselse gewestelijke autoriteit, ofwel aan de gemeentelijke overheid, met uitsluiting van elke andere autoriteit.

De gevallen waarin de installaties van het net (niet te verwarren met de installaties die toebehoren aan de gebruikers die aangesloten zijn op het net) zich bevinden in gebouwen die beheerd worden door de overheid en bovendien toebehoren - in de zin van de rechtspraak en rechtsleer - aan het openbaar domein, zijn schaars.

Omwille van deze realiteit op het terrein hebben wij besloten in het ontwerp enkel aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de 19 gemeenten het recht toe te kennen een wijziging aan te vragen van de inrichting of het tracé van de installaties van het distributienet."

Het is evenwel niet omdat de gevallen waarin de installaties van het gasdistributienet zich bevinden op of onder het openbaar domein van andere overheden dan het gewest of de gemeenten, schaars zijn, dat aan die overheden niet het recht moet worden toegekend om het tracé van de infrastructuur van het distributienet te laten wijzigen.

In artikel 20, derde lid, lijkt dan ook gewag te moeten worden gemaakt van andere openbare overheden dan het gewest en de gemeenten.

2. In de Nederlandse tekst van artikel 20, tweede lid, schrijve men "uit te voeren" in plaats van "te uitvoeren".

Artikel 21

1. De in artikel 21, § 2 (beter: tweede lid), aan de Brusselse Hoofdstedelijke Regering toegekende delegatie is te ruim. De essentiële regels betreffende het toekennen van een vergunning voor het aanleggen van een directe lijn moeten in de ontworpen ordonnantie worden opgenomen.

.../...

2. In de Nederlandse tekst van artikel 21, § 3 (beter: derde lid), vervange men het woord "bepaald" door het woord "bedoeld".

Artikel 22

1. In de Nederlandse tekst van artikel 22, § 1, schrijve men "geldboete" in plaats van "boete".

Eenzelfde opmerking geldt ten aanzien van de artikelen 23 en 24.

2. In artikel 22, § 1, 3°, dient tot uiting te komen dat het de niet-naleving is van de vergunningsplicht bedoeld in de artikelen 14 en 21, die strafbaar wordt gesteld.

3. Op grond van artikel 11, eerste lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980, van overeenkomstige toepassing op het Brussels Hoofdstedelijk Gewest krachtens artikel 4, eerste lid, van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse Instellingen, zijn, behoudens de uitzonderingen die voor bijzondere inbreuken door een ordonnantie kunnen worden gesteld, de bepalingen van boek I van het Strafwetboek van toepassing op de door de ordonnantiegever omschreven misdrijven.

Volgens het Arbitragehof zou die toepasselijkverklaring enkel betrekking hebben op de artikelen 1 tot 99 van het Strafwetboek en niet op artikel 100 van dat wetboek³. Gelet hierop dient in artikel 22, § 3, te worden geschreven "Artikel 85 van het Strafwetboek is niet van toepassing op de in paragrafen 1 en 2 bedoelde inbreuken". De toepasselijkheid van de overige bepalingen van boek I van het Strafwetboek vloeit immers rechtstreeks uit artikel 11, eerste lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 zelf voort.

³Zie hierover nader het voornoemde advies 30.826/1 van 14 december 2000, l.c., p. 66.

4. In de Nederlandse tekst van artikel 22, § 4, schrijve men "bepaald" in plaats van "voorzien".

Artikel 23

1. Men schrijve in de Nederlandse tekst van artikel 23 telkens "binnen ... dagen" in plaats van "binnen de ... dagen".

2. Krachtens de laatste volzin van artikel 23, § 1, eerste lid, mag het totale bedrag van de administratieve geldboete, berekend op grond van de derde volzin van die bepaling, niet meer bedragen dan twee miljoen euro of drie percent van de omzet die de betreffende persoon gerealiseerd heeft op de gewestelijke aardgasmarkt in de loop van het laatst afgesloten boekjaar. Vraag is of het bedrag van de bedoelde administratieve geldboete in geen enkel geval hoger mag liggen dan drie percent van de omzet zoals zo-even omschreven, dan wel of dat bedrag twee miljoen euro mag overschrijden indien drie percent van de omzet dat bedrag overschrijdt ⁴.

3. In artikel 23, § 2, tweede lid, schrijve men in de Nederlandse tekst "uren" in plaats van "uurtijden".

4. Krachtens artikel 23, § 5, schorst het instellen van een "jurisdictioneel beroep" tegen een door de regering opgelegde sanctie (lees: administratieve geldboete) de opeisbaarheid daarvan op.

Bij gebreke van een concrete aanwijzing van de rechter die uitspraak dient te doen over een beroep over de opgelegde administratieve geldboete, is het, krachtens de gemeenrechtelijke regels terzake, de Raad van State, afdeling administratie, die moet worden beschouwd als de bevoegde rechter.

⁴Zie in die zin artikel 32, § 1, tweede lid, van de ordonnantie van 19 juli 2001.

Vraag is evenwel of de door de Raad van State geboden rechtsbescherming afdoende is gelet op de, met name door de Grondwet, gewaarborgde rechten terzake. Gelet op de aard, de doelstelling en de zwaarte ervan, zijn de in artikel 23 bedoelde administratieve geldboeten immers te beschouwen als administratieve sancties met een strafrechtelijk karakter.

Krachtens de meest recente rechtspraak van het Arbitragehof⁵ dient, om in overeenstemming te zijn met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, met betrekking tot de oplegging van een administratieve sanctie met een strafrechtelijk karakter een rechterlijke controle met volle rechtsmacht open te staan, wat impliceert dat de rechter de sanctie moet kunnen moduleren wanneer het bestuur ook zulk een bevoegdheid bezit.

Aangezien de Raad van State, afdeling administratie, niet over een dusdanige bevoegdheid beschikt wanneer hij uitspraak zou doen over een beroep tot nietigverklaring tegen een beslissing tot het opleggen van een administratieve geldboete, dient de ordonnantiegever, opdat het ingestelde systeem van administratieve geldboeten conform zou zijn met de grondwettelijke beginselen terzake, te voorzien in de mogelijkheid van een beroep bij een rechtscollège dat oordeelt met volle rechtsmacht.

Daargelaten de vraag of een bevoegdheidstoekenning aan een rechtscollège kan worden beschouwd als een accessorium van de bevoegdheid om een systeem van administratieve geldboeten op te zetten⁶ en zonder zich in dit verband te moeten uitspreken over de juiste draagwijdte van de wijziging, bij de bijzondere wet van 13 juli 2001, van artikel 19, § 1, eerste lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980, moet worden vastgesteld dat, zo de vermelde vraag negatief moet worden beantwoord, de ordonnantiegever in ieder geval een beroep zou kunnen doen op artikel 10 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 om in casu zulk een bevoegdheidstoekenning te doen.

⁵Arbitragehof, nr. 96/2002, 12 juni 2002, B.4.1 tot B.5.

⁶Zie in dit verband W. PAS, "De door de Grondwet aan de «wet» voorbehouden aangelegenheden. Vroeger en nu", in A. ALEN, (ed.), De vijfde staatshervorming van 2001, Brugge, 2002, (25), 58-59, die, zij het voorzichtig, van oordeel is dat de gemeenschappen en de gewesten voortaan op grond van hun eigen (accessoire) bevoegdheid bevoegdheidstoekenningen aan de rechtbanken kunnen verrichten.

Krachtens die laatste bepaling kunnen de decreten (of met betrekking tot het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de ordonnanties) rechtsbepalingen bevatten in aangelegenheden waarvoor de raden niet bevoegd zijn, voorzover die bepalingen noodzakelijk zijn voor de uitoefening van hun bevoegdheid. Daartoe is voorts vereist dat de betrokken aangelegenheid zich leent tot een gedifferentieerde regeling en dat de weerslag van de door de decreetgever of ordonnantiegever aan te nemen bepalingen op die aangelegenheid slechts marginaal is ⁷.

Nu het slechts gaat om een punctuele bevoegdheidstoekenning, is aan die twee laatste voorwaarden voldaan op voorwaarde dat de bevoegdheidstoekenning gebeurt aan de normaal bevoegde rechter terzake, namelijk de rechtbank van eerste aanleg. Aan het noodzakelijkheidsvereiste is voldaan nu een bevoegdheidstoekenning aan een rechtscollege dat kan oordelen in volle rechtsmacht vereist is opdat de rechtsbescherming inzake het opleggen van de administratieve geldboete conform de grondwettelijke vereisten terzake zou zijn.

Artikel 23, § 5, zal derhalve moeten worden aangevuld met een specifieke bevoegdheidstoewijzing aan de rechtbank van eerste aanleg.

Artikel 25

In de Nederlandse tekst van artikel 25 ontbreekt de aanduiding "§ 1".

Nog in de Nederlandse tekst van dat artikel dient in paragraaf 2, telkens het woord "voorzien" te worden vervangen door het woord "bepaald". In de Franse tekst schrijve men "Toute infraction à l'alinéa 1er" in plaats van "Toute infraction au premier alinéa".

⁷Zie o.m. Arbitragehof, nr. 40/91, 19 december 1991, 5.B.3; Arbitragehof, nr. 32/92, 23 april 1992, B.3.6; Arbitragehof, nr. 4/93, 21 januari 1993, B.4.b; Arbitragehof, nr. 83/2002, 8 mei 2002, B.5.1. en Arbitragehof, nr. 189/2002, 19 december 2002, B.5.

Artikel 26

1. Krachtens artikel 26, § 1, kunnen de gemeenten ten laste van de betrokken netbeheerders een jaarlijkse bijdrage vaststellen als vergoeding voor het gebruik van het gemeentelijk openbaar domein door de beheerder van het gewestelijke vervoersnet van elektriciteit en van de beheerders van de distributienetten van gas en elektriciteit.

Die jaarlijkse bijdrage kan niet worden beschouwd als een retributie nu het toekennen van dat recht geen door de gemeente ten voordele van de netbeheerders bewezen dienst vormt en, zelfs al mocht hierover anders worden geoordeeld er, gelet op de in artikel 26, § 3, bepaalde berekeningswijze, in ieder geval geen evenredigheid bestaat tussen het bedrag van de bijdrage en de kosten die zij beoogt te dekken ⁸.

De bijdrage kan, zo ze effectief door een gemeente wordt ingesteld, daarentegen wel worden beschouwd als een belasting: zij is immers een verplichte, gezagshalve opgelegde geldelijke bijdrage die wordt geheven om in het algemeen in de overheidsuitgaven te voorzien.

Artikel 26 van het ontwerp komt derhalve voor als een bepaling tot regulering van de gemeentelijke fiscaliteit.

Vraag is evenwel of de ordonnantiegever hiertoe bevoegd is. Bij het beantwoorden van die vraag moet artikel 170, § 4, van de Grondwet worden betrokken, dat luidt:

"Geen last of belasting kan door de agglomeratie, de federatie van gemeenten en de gemeente worden ingevoerd dan door een beslissing van hun raad.

De wet bepaalt ten aanzien van de in het eerste lid bedoelde belastingen, de uitzonderingen waarvan de noodzakelijkheid blijkt."

In een aantal arresten heeft het Arbitragehof geoordeeld dat de gemeenschappen en de gewesten geen normatieve bevoegdheid hebben ten aanzien van de

⁸Zie met betrekking tot het begrip "retributie" J. VELAERS, De Grondwet en de Raad van State, afdeling wetgeving, Antwerpen, 1999, 608-614, met verdere referenties.

fiscaliteit van de ondergeschikte besturen en dat artikel 10 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 terzake niet kan worden ingeroepen nu dat artikel geen toepassing kan vinden op de door de Grondwet aan de "wet" voorbehouden bevoegdheden ⁹.

Die arresten zijn evenwel gesteund op artikel 19, § 1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 zoals die bepaling luidde vóór zijn wijziging bij de bijzondere wetten van 16 juli 1993 en 13 juli 2001.

De wijziging bij de bijzondere wet van 16 juli 1993 strekte ertoe de mogelijkheid te creëren om artikel 10 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 toepassing te laten vinden op de door de Grondwet aan de "wet" voorbehouden bevoegdheden, terwijl het artikel 19, § 1, sinds zijn wijziging bij de bijzondere wet van 13 juli 2001 bepaalt dat het decreet (wat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betreft, de ordonnantie), behoudens toepassing van artikel 10 van die wet, de aangelegenheden regelt bedoeld in de artikelen 4 tot 9 van die wet, "onverminderd de bevoegdheden die na de inwerkingtreding van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen door de Grondwet aan de wet zijn voorbehouden".

In casu is het niet noodzakelijk dat wordt onderzocht welke de draagwijdte is van de wijziging die is aangebracht door de bijzondere wet van 13 juli 2001.

Het is immers zo dat, zelfs al zou de gewestwetgever bepaalde aspecten van de gemeentelijke fiscaliteit binnen het raam van de hem uitdrukkelijk toegekende bevoegdheden kunnen regelen ¹⁰, hij toch, op grond van artikel 170, § 4, tweede lid, van de Grondwet de noodzakelijkheid van die regeling zou moeten kunnen aantonen, wat samenvalt met de hoofdvoorwaarde waaraan voldaan moet worden wil hij een beroep kunnen doen op artikel 10 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 ¹¹.

⁹Arbitragehof, nr. 47, 25 februari 1988; Arbitragehof, nr. 56, 2 juni 1988 en Arbitragehof, nr. 57, 2 juni 1988.

¹⁰Het zou dan gaan om een accessoire bevoegdheid.

¹¹Zie in dezelfde zin het advies 35.171/4 van 7 juli 2003 over een voorontwerp van ordonnantie "betreffende de herinrichting van niet-uitgebate bedrijfsruimten".

Aangezien ongetwijfeld is voldaan aan de twee andere voorwaarden voor de toepassing van het laatstgenoemde artikel - de betrokken aangelegenheid dient zich te lenen tot een gedifferentieerde regeling en de weerslag op de federale bevoegdheid mag slechts marginaal zijn ¹² - is het zonder praktisch belang te weten of de gewestbevoegdheid ten aanzien van artikel 26 van het ontwerp dient te worden gezocht in artikel 170, § 4, tweede lid, van de Grondwet, gelezen in samenhang met artikel 6, § 1, VII, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980, dan wel of bijkomend een beroep moet worden gedaan op artikel 10 van die wet. In beide gevallen moet immers worden aangetoond dat de in artikel 26 vervatte regulering van de gemeentelijke fiscaliteit noodzakelijk is voor de uitoefening van een gewestelijke bevoegdheid ¹³.

Conclusie moet derhalve zijn dat artikel 26 slechts in het ontwerp kan behouden blijven op voorwaarde dat een afdoende verantwoording kan worden gegeven voor de noodzakelijkheid van de in dat artikel vervatte inperking van de gemeentelijke fiscaliteit. Het verdient aanbeveling, in voorkomend geval, die verantwoording in de memorie omstandig weer te geven.

2. Onder voorbehoud dat de noodzakelijkheid van de in artikel 26 vervatte regulering van de gemeentelijke fiscaliteit kan worden aangetoond, kunnen met betrekking tot dat artikel nog de volgende opmerkingen worden gemaakt.

2.1. In de Nederlandse tekst van artikel 26, § 2, tweede lid, vervange men de woorden "accessierecht in hoofde van" door de woorden "recht van natrekking door". In

¹²Zie m.b.t. de toepassingsvoorwaarden van artikel 10 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 o.m. Arbitragehof, nr. 40/91, 19 december 1991, 5.B.3; Arbitragehof, nr. 32/92, 23 april 1992, B.3.6; Arbitragehof, nr. 4/93, 21 januari 1993, B.4.b; Arbitragehof, nr. 83/2002, 8 mei 2002, B.5.1; Arbitragehof, nr. 189/2002, 19 december 2002, B.5; Arbitragehof, nr. 49/2003, 30 april 2003, B.8.4. en Arbitragehof, nr. 58/2003, 14 mei 2003, B.5.3.

¹³In de hypothese van een rechtstreeks optreden van de gewestwetgever op grond van artikel 170, § 4, tweede lid, van de Grondwet, kan het noodzakelijkheids criterium niet anders dan worden gekoppeld aan de uitoefening van gewestbevoegdheden ten aanzien waarvan dat optreden accessoir is.

de Franse tekst vervange men de woorden "dans le chef des communes" door de woorden "par les communes".

2.2. Men schrijve in de Nederlandse tekst van artikel 26, § 3, telkens "eurocent" in plaats van "centiemen".

2.3. In artikel 26, § 3, tweede lid, schrijve men in de Nederlandse tekst "Onder ... worden verstaan" in plaats van "Men verstaat onder ...", en in de Franse tekst "Par clients «haute tension» et «basse tension», l'on entend les catégories ..." in plaats van "On entend par clients «haute tension» et «basse tension» ...".

2.4. In artikel 26, § 3, derde lid, schrappe men de woorden "bepaald door de Minister van Economische Zaken".

Titel IV

Titel IV van het ontwerp voorziet in een aantal wijzigingen van de ordonnantie van 19 juli 2001 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, door artikel 2, 2°, van het ontwerp aangeduid als de "ordonnantie van 19 juli 2001".

In de inleidende zin van artikel 27 schrijve men dan ook "In artikel 2 van de ordonnantie van 19 juli 2001 worden ...", en in de inleidende zin van de artikelen 28 tot 41 telkens "... van dezelfde ordonnantie ...".

Artikel 29

In het ontworpen artikel 11, § 1, tweede lid, schrijve men "door de verschillende personen die toegang tot het net hebben" in plaats van "door de verschillende partijen aan de toegang tot het net".

Artikel 33

Er dient te worden bepaald op welke wijze de in het ontworpen artikel 19 bedoelde bekendmaking dient te gebeuren.

Artikel 34

Er wordt met betrekking tot artikel 34 verwezen naar de opmerkingen 1 tot 3 bij artikel 16, die van overeenkomstige toepassing zijn met betrekking tot het te wijzigen artikel 23.

Artikel 35

1. De draagwijdte van de woorden "desgevallend" en "binnen de grenzen van zijn eigen behoeften" in het ontworpen artikel 24, 4°, dient te worden verduidelijkt.
2. Er dient te worden bepaald welke de taken zijn van de in het ontworpen artikel 24, 6°, bedoelde ombudsdienst.

Artikel 36

1. Men schrijve in de Nederlandse tekst van artikel 36, 1°, "In § 5 vervalt de laatste volzin" in plaats van "In § 5, de laatste zin wordt afgeschaft".
2. Met betrekking tot de ontworpen bepaling sub artikel 36, 2°, wordt verwezen naar de opmerking bij artikel 19, die van overeenkomstige toepassing is.

Artikel 38

1. In het ontworpen artikel 28, § 1, tweede lid, dient te worden geschreven "de installaties waarvan de stroomproductie in aanmerking kan worden genomen voor het

.../...

toekennen van groenestroomcertificaten" in plaats van "de installaties die hierop aanspraak wensen te maken".

2. In het ontworpen artikel 28, § 2, tweede lid, dienen de streepjes te worden vervangen door de aanduidingen "1°", "2°" en "3°".

3. In de Nederlandse tekst van het ontworpen artikel 28, § 2, vierde lid, schrijve men "bezorgen" in plaats van "afleveren" en "de nadere regels betreffende de praktische uitvoering" in plaats van "de praktische uitvoeringsmodaliteiten".

Artikel 39

1. Het bedrag van de in het ontworpen artikel 32, § 2*bis*, bedoelde administratieve geldboete dient in de ordonnantie zelf te worden ingeschreven en de vaststelling ervan kan dus niet aan de Brusselse Hoofdstedelijke Regering worden gedelegeerd. Het inzake het strafrecht geldende legaliteitsbeginsel dient immers te worden doorgetrokken naar de administratieve sancties met een strafrechtelijk karakter.

2. Het is de Raad van State, afdeling wetgeving, niet duidelijk welke de draagwijdte is van het ontworpen artikel 32, § 2*bis*, derde lid. Hetzelfde geldt voor de verwijzing naar "(de) betekening bedoeld in § 2*bis*" in het te wijzigen artikel 32, § 3, eerste lid.

Hiernaar gevraagd door het bevoegde lid van het auditoraat, antwoordde de gemachtigde van de regering als volgt:

"Artikel 38, § 2 van het ontwerp voert ten laste van elke houder van een leveringsvergunning de verplichting in om jaarlijks aan de Dienst een zeker aantal groenestroomcertificaten in te leveren, bepaald volgens de jaarlijkse quota die hen zijn opgelegd en het totaal van de leveringen die zij aan in aanmerking komende afnemers hebben verricht.

De administratieve geldboete die, krachtens artikel 39, derde lid, van het ontwerp, elk jaar door de Dienst wordt meegedeeld aan de in gebreke blijvende

.../...

leveranciers, is dus het resultaat van een wiskundige berekening die overeenkomt met de vermenigvuldiging van de eenheidsprijs van de boete bedoeld in lid 1 van het betreffende artikel (75 € voor de jaren 2004 tot 2006) en het aantal ontbrekende certificaten; er is bijgevolg geen tegenstrijdigheid tussen beide leden.

En, terwijl de Dienst, voor de vaststelling van de verschuldigde boete in geval van niet-naleving van de quota voor groenestroomcertificaten, geen enkele appreciatiebevoegdheid heeft voor wat betreft de hoogte ¹⁴, heeft zij daarentegen wel een appreciatiebevoegdheid wanneer zij beslist administratieve geldboetes op te leggen in geval van toepassing van paragrafen één en twee van artikel 32 van de ordonnantie.

Om dit objectieve verschil weer te geven en te formaliseren werd voorgesteld om in artikel 32, derde paragraaf, eerste lid, de woorden «krachtens §§ 1 of 2 of betekening bedoeld in § 2bis» in te voegen. Dit «dubbel regime» is trouwens terug te vinden in artikel 37, §§ 1 en 2 van het decreet van 17 juli 2000 houdende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Vlaamse Gewest."

De tekst van hierboven genoemde bepaling wordt best gelet op die toelichting verduidelijkt.

Artikel 40

1. Het cijfer "1" ontbreekt in de Nederlandse tekst van het ontworpen artikel 35 na het eerste paragraafteken.

2. Men schrijve in de Nederlandse tekst van het ontworpen artikel 35, § 2, tweede lid, "de straffen bepaald in artikel" in plaats van "de straffen voorzien in het artikel". In de Franse tekst schrijve men "Toute infraction à l'alinéa 1er" in plaats van "Toute infraction au premier alinéa".

Slotopmerking

Artikel 41, § 2, eerste lid, van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse Instellingen bepaalt dat de gewestelijke staatssecretarissen geen deel uitmaken van de regering. Zoals de Raad van State reeds talloze malen heeft opgemerkt, zijn de gewestelijke staatssecretarissen niet gemachtigd om ontwerpen van besluit voor te dragen of te ondertekenen in naam van de regering.

¹⁴De dienst beperkt zich ertoe een automatische berekening te maken.

Bijgevolg moet de ondertekening door de staatssecretaris, bevoegd voor huisvesting en energie, worden weggelaten.

PORTÉE DE L'AVANT-PROJET

L'avant-projet d'ordonnance soumis pour avis comprend tout d'abord des dispositions relatives à l'organisation du marché du gaz naturel en Région de Bruxelles-Capitale (titre II). Elles visent à transposer la directive 98/30/CE du Parlement européen et du Conseil du 22 juin 1998 concernant des règles communes pour le marché intérieur du gaz naturel. À cet effet, le projet prévoit notamment des dispositions relatives à la gestion du réseau de distribution, aux clients éligibles, à l'accès au réseau de distribution, à la fourniture de gaz naturel et aux missions de service public. Il prévoit également des sanctions pénales et des sanctions administratives.

Le projet comporte ensuite des dispositions relatives aux "redevances de voirie en matière de gaz et d'électricité", régulant la fiscalité communale en matière d'énergie (titre III), ainsi qu'un certain nombre de modifications à l'ordonnance du 19 juillet 2001 relative à l'organisation du marché de l'électricité en Région de Bruxelles-Capitale (titre IV).

OBSERVATIONS GÉNÉRALES

1. En vertu de l'article 3, § 1er, du projet, le gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale désigne comme gestionnaire de réseau de distribution, l'intercommunale qui dispose du droit de propriété ou d'usage des réseaux de distribution situés sur le territoire de la Région de Bruxelles-Capitale.

Dans la mesure où les activités du gestionnaire de réseau de distribution consistent à mettre le réseau concerné à la disposition de tiers contre rémunération, ces activités doivent être considérées comme des activités économiques auxquelles s'appliquent les règles européennes en matière de circulation des services ¹.

1

Voir dans le même sens l'avis 30.527/4 du 25 octobre 2000 sur un avant-projet de décret "relatif à l'organisation du marché régional de l'électricité", Doc. Parl., C.R.W., 2000-2001, n° 177/1 et l'avis 30.826/1 du 14 décembre 2000 sur un avant-projet d'ordonnance "relative à l'organisation du marché de l'électricité en Région de Bruxelles-Capitale", Doc. Parl., C.R.B., 2000-2001, n° A-1921, pp. 50-74.

Alors que l'article 49 du Traité CE interdit les restrictions à la libre prestation des services à l'intérieur de la Communauté européenne à l'égard des ressortissants des États membres établis dans un pays de la Communauté autre que celui du destinataire de la prestation, l'article 86, paragraphe 2, de ce traité dispose pour sa part que les entreprises chargées de la gestion de services d'intérêt économique général, entre autres, sont uniquement soumises aux règles du traité, notamment aux règles de concurrence, dans les limites où l'application de ces règles ne fait pas échec à l'accomplissement en droit ou en fait de la mission particulière qui leur a été impartie et où le développement des échanges n'est pas affecté dans une mesure contraire à l'intérêt de la Communauté.

Dans le droit fil de la disposition du traité évoquée en dernier, l'article 4, paragraphe 2, de la directive 98/30/CE dispose certes que les États membres ayant un système d'autorisations doivent fixer des critères objectifs et non discriminatoires que doit respecter l'entreprise qui sollicite une autorisation pour construire ou exploiter des installations de gaz naturel mais, en vertu de l'article 3, paragraphe 3, de cette directive, les États membres peuvent décider de ne pas appliquer les dispositions de l'article 4 à la distribution, aux mêmes conditions que celles prévues à l'article 86, paragraphe 2, du Traité CE.

Les règles du droit européen ne s'opposent dès lors pas à ce que des droits exclusifs soient directement octroyés à une entreprise déterminée dans la mesure où ils sont nécessaires pour permettre à l'entreprise d'accomplir la mission d'intérêt général qui lui a été impartie, et ce dans des circonstances économiques acceptables ².

Il y a toutefois lieu de démontrer d'une manière circonstanciée que les conditions qui viennent d'être évoquées ont été respectées. La justification avancée à ce propos dans l'exposé des motifs est tout à fait insuffisante et doit dès lors être complétée.

2. Le projet présente de nombreuses défaillances sur le plan de la langue. C'est surtout le texte néerlandais du projet qui devrait être amélioré. Le présent avis en donnera

2

C.J.C.E., 19 mai 1993, affaire C-320/91, Jur., 1993, I-2533. Voir aussi C.J.C.E., 23 octobre 1998, affaire C-159/94, Jur., 1998, I-5815.

quelques exemples à titre simplement indicatif. Les auteurs du projet veilleront donc à vérifier systématiquement eux-mêmes le texte sur le plan de la langue.

3. En principe, des mots tels que "devoir" ne s'emploient pas en légistique, dès lors que l'obligation est déjà inscrite dans la règle proprement dite.

On adaptera le projet à cette règle en divers endroits.

EXAMEN DU TEXTE

Arrêté de présentation

Il y a lieu d'incorporer le projet dans un arrêté qui charge le ministre compétent de présenter le projet au Conseil de la Région de Bruxelles-Capitale.

Article 1er

Dans le texte néerlandais du projet, il convient d'écrire "Artikel 1" au lieu de "Art. 1".

Titre II

Au titre II, il convient d'ajouter, dans un chapitre premier nouveau - Disposition générale -, un article indiquant que le titre II transpose la directive 98/30/CE (voir l'article 29 de cette directive).

Article 2

1. La loi du 29 avril 1999 relative à l'organisation du marché du gaz et au statut fiscal des producteurs d'électricité, mentionnée à l'article 2, 1°, est dans une large mesure une loi qui modifie la loi du 12 avril 1965 relative au transport de produits gazeux

et autres par canalisations. Il serait dès lors préférable de faire référence à cette dernière plutôt qu'aux dispositions la modifiant.

2. Afin d'éviter toute équivoque, mieux vaut, à l'article 2, 5°, définir la notion de "gestionnaire de réseau de distribution" plutôt que celle de "gestionnaire de réseau".

3. À l'article 2, 6°, il vaut mieux préciser qu'il est fait référence à la vente aux clients finaux.

4. À l'article 2, 11°, il vaut mieux définir la notion de "client éligible" au lieu de "éligible". Cette disposition peut alors être rédigée comme suit:

"client éligible: toute personne physique ou morale ... (la suite comme dans le projet);".

5. À l'article 2, 13° et 14°, il convient d'écrire chaque fois "client final ..." au lieu de "client ...".

Article 3

1. On se reportera à l'observation générale 1.

2. Dans le texte néerlandais de l'article 3, on écrira au paragraphe 2 "twintig" au lieu de "20" et, au paragraphe 3, alinéa 2, seconde phrase, chaque fois "aangewezen" au lieu de "aangeduid".

Article 4

1. Il est recommandé de spécifier, éventuellement dans l'exposé des motifs, ce que vise la notion de "gestion rationnelle de la voirie publique", qui figure à l'article 4, § 1er, alinéa 1er.

.../...

2. À l'article 4, § 2, le renvoi à "l'article 4" doit être remplacé par un renvoi au "§ 1er".
3. L'article 4, § 5, qui est tout à fait superflu, doit donc être omis.

Article 5

À l'article 5, § 1er, il convient de préciser ce que l'on entend par le contrôle auquel il est fait référence dans cette disposition.

Article 6

1. Le texte néerlandais de l'article 6 doit être revu et remanié fondamentalement sur le plan de la langue. Il y a également lieu de veiller à la concordance avec le texte français.
2. À l'article 6, alinéa 5, on écrira "l'exploitation journalière du réseau de distribution" au lieu de "l'exploitation journalière de ses activités".

Article 7

1. Dans le texte néerlandais, il y a lieu d'écrire "Art. 7" et non "Art. 8".
2. Dans le texte néerlandais de l'article 7, le segment de phrase "zonder afbreuk aan ... krachtens deze Titel" est incompréhensible et doit dès lors être réécrit.
3. Dans le texte néerlandais, le mot "uitbating" doit être remplacé par "exploitatie".

Article 8

Dans le texte néerlandais de l'article 8, § 1er, alinéa 2, 8°, on écrira "ondersteunende diensten" au lieu de "hulpdiensten".

Article 9

Dans le texte néerlandais de l'article 9, § 1er, alinéa 1er, on remplacera les mots "bestemd om" par le mot "teneinde".

Article 10

Une division en paragraphes n'est pas recommandée lorsque chacun des paragraphes ne comporte qu'un seul alinéa et que cette division ne peut contribuer à une présentation plus claire de l'article divisé.

La division de l'article 10 en deux paragraphes ne comptant qu'un seul alinéa peut dès lors être supprimée.

Une observation similaire peut être formulée quant à l'article 21 et à l'article 13 en projet figurant à l'article 30 du projet.

Article 13

1. À l'article 13, § 1er, alinéa 1er, on écrira "Les communes ou l'intercommunale qu'elles ont chargée de cette mission" au lieu de "Les communes".

La rédaction de l'article 13, § 1er, alinéa 2, devra alors être adaptée.

2. La rédaction du texte néerlandais de l'article 13, § 2, alinéa 2, doit être améliorée sur le plan de la langue.

Article 14

Dans le texte néerlandais de l'article 14, alinéa 3, il convient d'écrire "vierde lid" au lieu de "lid 4".

Article 16

1. Dans le texte français de l'article 16, § 1er, alinéa 1er, il vaut mieux écrire "pour les litiges ..., ainsi que pour les litiges ..." au lieu de "pour connaître des litiges ..., ainsi que des litiges ...", et dans le texte néerlandais "Er wordt een bemiddelingsprocedure ingesteld voor de geschillen ..., alsook voor de geschillen ..." au lieu de "Er wordt een bemiddelingsprocedure voorzien om kennis te nemen van de geschillen ..., alsook van de geschillen ...".

En outre, il convient d'indiquer clairement et de façon exhaustive - et donc pas illustrative - quels litiges peuvent faire l'objet d'une procédure de médiation.

2. Dans le texte néerlandais de l'alinéa 3 de l'article 16, § 1er, on remplacera le mot "bepaald" par "bedoeld".

3. En vertu de l'article 16, § 2, la "Chambre de recours" créée par cette disposition est un "organe autonome". La composition et le fonctionnement de cette instance doivent être réglés dans l'ordonnance même, du moins en ce qui concerne leurs aspects essentiels. La nature des décisions que la "Chambre de recours" devra prendre doit également être définie, notamment en précisant si elles sont de nature administrative ou juridictionnelle et en spécifiant en quoi consistent les mesures d'instruction et les mesures provisoires visées à l'article 16, § 2, alinéa 2.

4. Il est préférable d'inscrire le dernier alinéa de l'article 16, § 2, dans un paragraphe distinct.

En ce qui concerne la délégation qui y figure, on se reportera à l'observation qui précède.

Article 17

En raison, notamment, des discordances existant entre le texte français et le texte néerlandais des 2°, 3° et 4° de l'article 17, le contenu exact des missions de service public imposées au gestionnaire de réseau de distribution n'apparaît pas clairement.

L'article 17 devra dès lors être remanié.

Article 18

Dans le texte néerlandais de l'article 18, § 2, il conviendra de remplacer chaque fois le mot "agent" par "ambtenaar".

Une observation similaire peut être formulée à propos de l'article 23, § 4, alinéa 3, deuxième phrase.

Article 19

En vertu de l'article 19, le gestionnaire de réseau de distribution peut répercuter les coûts liés à l'accomplissement des missions de service public dans ses tarifs "aux conditions déterminées par la législation fédérale".

Selon l'article 6, § 1er, VII, alinéa 2, d), de la loi spéciale du 8 août 1980 de réformes institutionnelles, l'autorité fédérale est, en ce qui concerne la politique de l'énergie, compétente en matière de "tarifs". Il n'appartient dès lors pas aux régions de prévoir qu'un coût déterminé peut être répercuté dans les tarifs, même si, pour le surplus, il est fait référence à la réglementation fédérale en la matière, parce que poser le principe de cette répercussion éventuelle c'est déterminer également un élément de la structure tarifaire, ce qui, selon la disposition qui vient d'être évoquée, relève de la compétence fédérale.

L'article 19 doit dès lors être remanié.

Une observation analogue peut être formulée en ce qui concerne l'article 26, § 10, en projet figurant à l'article 36 du projet.

.../...

Article 20

1. La question se pose de savoir pourquoi seules la région et les communes ont, pour le domaine public dont elles assurent la gestion, le droit de faire modifier l'implantation ou le tracé de infrastructure (et non "des infrastructures") du réseau de distribution, et pas les autres autorités en ce qui concerne leur domaine public.

Interrogé à ce sujet par le membre compétent de l'auditorat, le délégué du gouvernement a répondu ce qui suit:

"Het gasdistributienet is samengesteld uit een infrastructuur bestaande uit leidingen, schuiven en ontspanners, cabines en aansluitingen, ... (zie artikel 2, 4° van het ontwerp).

Deze installaties bevinden zich voornamelijk op of onder wegen, dit wil zeggen delen van het openbaar domein waarvan het beheer, in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, toekomt ofwel aan de Brusselse gewestelijke autoriteit, ofwel aan de gemeentelijke overheid, met uitsluiting van elke andere autoriteit.

De gevallen waarin de installaties van het net (niet te verwarren met de installaties die toebehoren aan de gebruikers die aangesloten zijn op het net) zich bevinden in gebouwen die beheerd worden door de overheid en bovendien toebehoren - in de zin van de rechtspraak en rechtsleer - aan het openbaar domein, zijn schaars.

Omwille van deze realiteit op het terrein hebben wij besloten in het ontwerp enkel aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de 19 gemeenten het recht toe te kennen een wijziging aan te vragen van de inrichting of het tracé van de installaties van het distributienet".

Toutefois, le nombre peu élevé de cas où les installations du réseau de distribution de gaz se trouvent sur ou sous le domaine public d'autres autorités que la région ou les communes ne peut empêcher d'attribuer à ces autorités le droit de faire modifier le tracé de l'infrastructure du réseau de distribution.

L'article 20, alinéa 3, doit dès lors faire état d'autres autorités publiques que la région et les communes.

2. Dans le texte néerlandais de l'article 20, alinéa 2, il convient d'écrire "uit te voeren" au lieu de "te uitvoeren".

Article 21

1. La délégation accordée au Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale par l'article 21, § 2 (mieux: alinéa 2), est trop étendue. Les règles essentielles concernant l'octroi d'une autorisation en vue de l'aménagement d'une ligne directe doivent être inscrites dans l'ordonnance en projet.

2. Dans le texte néerlandais de l'article 21, § 3 (mieux: alinéa 3), il convient de remplacer le mot "bepaald" par "bedoeld".

Article 22

1. Dans le texte néerlandais de l'article 22, § 1er, il convient d'écrire "geldboete" au lieu de "boete".

Une observation identique peut être formulée à l'égard des articles 23 et 24.

2. À l'article 22, § 1er, 3°, il convient de faire apparaître que c'est le non-respect de l'obligation de disposer d'une autorisation, visée aux articles 14 et 21, qui est sanctionné.

3. Selon l'article 11, alinéa 1er, de la loi spéciale du 8 août 1980, applicable, moyennant les adaptations nécessaires, à la Région de Bruxelles-Capitale en vertu de l'article 4, alinéa 1er, de la loi spéciale du 12 janvier 1989 relative aux Institutions bruxelloises, les dispositions du livre premier du Code pénal s'appliquent aux infractions définies par le législateur régional bruxellois, sauf les exceptions qui peuvent être prévues par ordonnance pour des infractions particulières.

Selon la Cour d'arbitrage, cette applicabilité concernerait uniquement les articles 1er à 99 du Code pénal et non l'article 100 de ce code ³. Compte tenu de ce qui précède, il convient d'écrire à l'article 22, § 3, "L'article 85 du Code pénal n'est pas applicable aux infractions visées aux paragraphes 1er et 2". En effet, l'applicabilité des autres dispositions du livre premier du Code pénal découle directement de l'article 11, alinéa 1er, de la loi spéciale du 8 août 1980 même.

3

Voir à ce sujet l'avis 30.826/1 du 14 décembre 2000 précité, l.c., p. 66.

4. Dans le texte néerlandais de l'article 22, § 4, on écrira "bepaald" au lieu de "voorzien".

Article 23

1. Dans le texte néerlandais de l'article 23, on écrira chaque fois "binnen ... dagen" au lieu de "binnen de ... dagen".

2. En vertu de la dernière phrase de l'article 23, § 1er, alinéa 1er, le montant total de l'amende administrative, calculé sur la base de la troisième phrase de cette disposition, ne peut excéder deux millions d'euros ou trois pour cent du chiffre d'affaires que la personne en cause a réalisé sur le marché régional du gaz naturel au cours du dernier exercice clôturé. La question est de savoir si le montant de l'amende administrative visée ne peut en aucun cas excéder les trois pour cent du chiffre d'affaires défini ci-dessus, ou bien si ce montant peut dépasser les deux millions d'euros s'il est inférieur à trois pour cent du chiffre d'affaires ⁴.

3. Dans le texte néerlandais de l'article 23, § 2, alinéa 2, on écrira "uren" au lieu de "uurtijden".

4. En vertu de l'article 23, § 5, l'introduction d'un "recours juridictionnel" contre la sanction (lire: amende administrative) infligée par le gouvernement suspend son exigibilité.

En vertu des règles de droit commun en la matière, à défaut de désigner concrètement le juge devant statuer sur un recours concernant l'amende administrative infligée, c'est le Conseil d'État, section d'administration, qui doit être considéré comme étant la juridiction compétente.

⁴Voir en ce sens l'article 32, § 1er, alinéa 2, de l'ordonnance du 19 juillet 2001.

La question se pose toutefois de savoir si la protection juridique offerte par le Conseil d'État est adéquate vu les droits garantis en la matière, notamment par la Constitution. En effet, vu leur nature, leur objectif et leur sévérité, les amendes administratives visées à l'article 23 doivent être regardées comme des sanctions administratives à caractère pénal.

En vertu de la jurisprudence la plus récente de la Cour d'arbitrage ⁵, il y a lieu, pour se conformer aux articles 10 et 11 de la Constitution, d'ouvrir un contrôle de pleine juridiction lorsqu'une sanction administrative à caractère pénal est infligée, ce qui implique que le juge doit pouvoir moduler la sanction lorsque l'administration est également investie d'un tel pouvoir.

Dès lors que le Conseil d'État, section d'administration, ne dispose pas d'une telle compétence lorsqu'il statue sur un recours en annulation formé contre une décision d'infliger une amende administrative, le législateur régional bruxellois doit prévoir la possibilité d'un recours devant une juridiction statuant au contentieux de pleine juridiction pour que le système d'amendes administratives instauré soit conforme aux principes constitutionnels en la matière.

Abstraction faite de la question de savoir si l'attribution d'une compétence à une juridiction peut être regardée comme un accessoire de la compétence d'instaurer un système d'amendes administratives ⁶ et sans avoir à se prononcer à cet égard sur la portée exacte de la modification, par la loi du 13 juillet 2001, de l'article 19, § 1er, alinéa 1er, de la loi spéciale du 8 août 1980, force est de constater que, si la question précitée appelle une réponse négative, le législateur régional bruxellois pourrait en tout état de cause recourir à l'article 10 de la loi spéciale du 8 août 1980 pour effectuer pareille attribution de compétence en l'espèce.

⁵Cour d'arbitrage, n° 96/2002, 12 juin 2002, B.4.1. à B.5.

⁶Voir à cet égard W. PAS, "De door de Grondwet aan de «wet» voorbehouden aangelegenheden. Vroeger en nu", in A. ALLEN (ed.) *De vijfde staatshervorming van 2001*, Bruges, 2002, (25), 58-59, qui estime, fût-ce avec prudence, que les communautés et les régions peuvent désormais attribuer des compétences aux tribunaux sur la base de leur propre compétence (accessoire).

En vertu de cette dernière disposition, les décrets (ou les ordonnances, en ce qui concerne la Région de Bruxelles-Capitale) peuvent porter des dispositions de droit relatives à des matières pour lesquelles les conseils ne sont pas compétents, dans la mesure où ces dispositions sont nécessaires à l'exercice de leur compétence. Il est requis à cette fin que la matière se prête à un régime différencié et que l'incidence des dispositions qui seront adoptées par le législateur décréteur ou le législateur régional bruxellois sur cette matière ne soit que marginale ⁷.

Dès lors qu'il ne s'agit que d'une attribution de compétence ponctuelle, ces deux dernières conditions sont remplies pour autant que la compétence soit attribuée à la juridiction normalement compétente en la matière, à savoir le tribunal de première instance. La condition de nécessité est remplie dès lors qu'une attribution de compétence à un tribunal de pleine juridiction est requise pour que la protection juridique soit conforme aux exigences constitutionnelles lorsqu'une amende administrative est infligée.

L'article 23, § 5, devra dès lors être complété par une attribution de compétence spécifique au tribunal de première instance.

Article 25

Dans le texte néerlandais de l'article 25, la mention "§ 1" fait défaut.

Toujours dans le texte néerlandais de cet article, on remplacera chaque fois le mot "voorzien" par le mot "bepaald" au paragraphe 2. Dans le texte français, on écrira "Toute infraction à l'alinéa 1er" au lieu de "Toute infraction au premier alinéa".

Article 26

⁷Voir notamment Cour d'arbitrage, n° 40/91, 19 décembre 1991, 5.B.3; Cour d'arbitrage, n° 32/92, 23 avril 1992, B.3.6; Cour d'arbitrage, n° 4/93, 21 janvier 1993, B.4.b; Cour d'arbitrage, n° 83/2002, 8 mai 2002, B.5.1. et Cour d'arbitrage, n° 189/2002, 19 décembre 2002, B.5.

1. En vertu de l'article 26, § 1er, les communes peuvent établir, à charge des gestionnaires de réseau concernés, une redevance annuelle rémunérant l'utilisation du domaine public communal par le gestionnaire de réseau de transport régional d'électricité et les gestionnaires des réseaux de distribution de gaz et d'électricité.

Cette rétribution annuelle ne peut pas être considérée comme une redevance dès lors que l'octroi de ce droit ne constitue pas un service accompli par la commune en faveur des gestionnaires de réseau et qu'à supposer même qu'il en soit jugé autrement, le montant de la rétribution est de toute façon disproportionné par rapport aux frais qu'elle entend couvrir, vu le mode de calcul défini à l'article 26, § 3 ⁸.

En revanche, si elle est effectivement instaurée par une commune, la rétribution peut être considérée comme un impôt: il s'agit en effet d'une contribution financière obligatoire, imposée d'autorité, qui est prélevée pour couvrir les dépenses publiques en général.

L'article 26 du projet apparaît dès lors comme une disposition de régulation de la fiscalité communale.

La question est toutefois de savoir si le législateur régional bruxellois est compétent. Pour répondre à cette question, il faut se référer à l'article 170, § 4, de la Constitution, qui dispose que:

"Aucune charge, aucune imposition ne peut être établie par l'agglomération, par la fédération de communes et par la commune que par une décision de leur conseil.

La loi détermine, relativement aux impositions visées à l'alinéa 1er, les exceptions dont la nécessité est démontrée."

Dans plusieurs arrêts, la Cour d'arbitrage a jugé que les communautés et les régions n'ont pas de compétence normative en matière de fiscalité des pouvoirs subordonnés et que l'article 10 de la loi spéciale du 8 août 1980 ne peut être invoqué en

⁸Voir en ce qui concerne la notion de "redevance" J. VELAERS, De Grondwet en de Raad van State, afdeling wetgeving, Anvers, 1999, 608-614, et les références citées.

la matière dès lors qu'il ne peut trouver à s'appliquer aux compétences que la Constitution réserve à la "loi" ⁹.

Ces arrêts se fondent toutefois sur l'article 19, § 1er, de la loi spéciale du 8 août 1980 tel qu'il s'énonçait avant sa modification par les lois spéciales des 16 juillet 1993 et 13 juillet 2001.

La modification par la loi spéciale du 16 juillet 1993 entendait permettre l'application de l'article 10 de la loi spéciale du 8 août 1980 aux compétences que la Constitution réserve à la "loi", alors que depuis sa modification par la loi spéciale du 13 juillet 2001, l'article 19, § 1er, dispose que sauf application de l'article 10 de cette loi, le décret (l'ordonnance, en ce qui concerne la Région de Bruxelles-Capitale) règle les matières visées aux articles 4 à 9 de cette loi, "sans préjudice des compétences que la Constitution a réservées à la loi après l'entrée en vigueur de la loi spéciale du 8 août 1980 de réformes institutionnelles".

En l'occurrence, il n'est pas nécessaire d'examiner l'incidence de la modification apportée par la loi spéciale du 13 juillet 2001.

En effet, même si le législateur régional pouvait régler certains aspects de la fiscalité communale dans le cadre des pouvoirs qui lui sont expressément attribués ¹⁰, il devrait néanmoins, en vertu de l'article 170, § 4, alinéa 2, de la Constitution, être en mesure de démontrer la nécessité de cette réglementation, ce qui rejoint la condition principale qu'il est tenu de remplir s'il souhaite faire application de l'article 10 de la loi spéciale du 8 août 1980 ¹¹.

Dès lors que les deux autres conditions régissant l'application de ce dernier article sont indubitablement remplies - la matière en cause doit se prêter à un régime

⁹Cour d'arbitrage, n° 47, 25 février 1988; Cour d'arbitrage, n° 56, 2 juin 1988 et Cour d'arbitrage, n° 57, 2 juin 1988.

¹⁰Il s'agirait dans ce cas d'une compétence accessoire.

¹¹Voir dans le même sens l'avis 35.171/4 du 7 juillet 2003 sur un avant-projet d'ordonnance "relative au réaménagement des sites d'activité inexploités".

différencié et l'incidence sur la compétence fédérale ne peut être que marginale ¹² - il est sans intérêt pratique de savoir si la compétence régionale relative à l'article 26 du projet doit être recherchée dans l'article 170, § 4, alinéa 2, de la Constitution, combiné avec l'article 6, § 1er, VII, de la loi spéciale du 8 août 1980, ou bien s'il faut en outre recourir à l'article 10 de cette loi. Il faut en effet démontrer dans les deux cas que la régulation de la fiscalité communale prévue à l'article 26 est nécessaire à l'exercice d'une compétence régionale ¹³.

Force est dès lors de conclure que l'article 26 ne peut être maintenu dans le projet qu'à condition de pouvoir justifier adéquatement la nécessité de limiter la fiscalité communale ainsi qu'il est prévu dans cet article. Il est recommandé, le cas échéant, de reproduire cette justification en détail dans l'exposé des motifs.

2. Sous réserve que la nécessité de la régulation de la fiscalité communale prévue à l'article 26 puisse être démontrée, cet article appelle encore les observations suivantes.

2.1. Dans le texte néerlandais de l'article 26, § 2, alinéa 2, on remplacera les mots "accessierecht in hoofde van" par les mots "recht van natrekking door". Dans le texte français, on remplacera les mots "dans le chef des communes" par les mots "par les communes".

2.2. Dans le texte néerlandais de l'article 26, § 3, on écrira chaque fois "eurocent" au lieu de "centiemen".

¹²Voir en ce qui concerne les conditions d'application de l'article 10 de la loi spéciale du 8 août 1980 notamment Cour d'arbitrage n° 40/91, 19 décembre 1991, 5.B.3; Cour d'arbitrage, n° 32/92, 23 avril 1992, B.3.6; Cour d'arbitrage, n° 4/93, 21 janvier 1993, B.4.b; Cour d'arbitrage, n° 83/2002, 8 mai 2002, B.5.1; Cour d'arbitrage n° 189/2002, 19 décembre 2002, B.5; Cour d'arbitrage, n° 49/2003, 30 avril 2003, B.8.4. et Cour d'arbitrage, n° 58/2003, 14 mai 2003, B.5.3.

¹³Dans l'hypothèse d'une intervention directe du législateur régional sur la base de l'article 170, § 4, alinéa 2, de la Constitution, le critère de nécessité ne peut être que combiné qu'à l'exercice de compétences régionales à l'égard desquelles cette intervention est accessoire.

2.3. À l'article 26, § 3, alinéa 2, on écrira dans le texte français "Par clients «haute tension» et «basse tension», l'on entend les catégories ..." au lieu de "On entend par clients «haute tension» et «basse tension» ..." et, dans le texte néerlandais, "Onder ... worden verstaan" au lieu de "Men verstaat onder ...".

2.4. À l'article 26, § 3, alinéa 3, on supprimera les mots "édité par le Ministère des Affaires économiques".

Titre IV

Le titre IV du projet prévoit un certain nombre de modifications de l'ordonnance du 19 juillet 2001 relative à l'organisation du marché de l'électricité en Région de Bruxelles-Capitale, dénommée "ordonnance du 19 juillet 2001" à l'article 2, 2°, du projet.

Dans la phrase liminaire de l'article 27, on écrira dès lors "À l'article 2 de l'ordonnance du 19 juillet 2001 sont ...", et dans la phrase liminaire des articles 28 à 41, chaque fois "... de la même ordonnance ...".

Article 29

À l'article 11, § 1er, alinéa 2, en projet, on écrira "par les différentes personnes qui ont accès au réseau" au lieu de "par les diverses parties à l'accès au réseau".

Article 33

Il y a lieu de préciser de quelle manière doit se faire la publication visée à l'article 19 en projet.

Article 34

.../...

En ce qui concerne l'article 34, il est fait référence aux observations 1 à 3 formulées à l'égard de l'article 16 qui sont également applicables à l'article 23 dont la modification est envisagée.

Article 35

1. Il y a lieu de préciser la portée des mots "le cas échéant" et "dans les limites de ses besoins propres" à l'article 24, 4°, en projet.
2. Il y a lieu de préciser quelles sont les tâches du "service d'ombudsman", visé à l'article 24, 6°, en projet.

Article 36

1. Dans le texte néerlandais de l'article 36, 1°, on écrira "In § 5 vervalt de laatste volzin" au lieu de "In § 5, de laatste zin wordt afgeschaft".
2. En ce qui concerne la disposition en projet à l'article 36, 2°, on se reportera à l'observation formulée à l'égard de l'article 19 qui est également applicable en l'occurrence.

Article 38

1. À l'article 28, § 1er, alinéa 2, en projet, on écrira "des installations dont la production d'électricité peut être prise en compte pour octroyer les certificats verts" au lieu de "des installations qui veulent en bénéficier".
2. À l'article 28, § 2, alinéa 2, en projet, on remplacera les tirets par les mentions "1°", "2°" et "3°".

3. Dans le texte néerlandais de l'article 28, § 2, alinéa 4, en projet, on écrira "bezorgen" au lieu de "afleveren" et "de nadere regels betreffende de praktische uitvoering" au lieu de "de praktische uitvoeringsmodaliteiten".

Article 39

1. Le montant de l'amende administrative visée à l'article 32, § 2*bis*, en projet, doit être inscrit dans l'ordonnance même et la fixation de ce montant ne peut donc être déléguée au Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale. En effet, le principe de légalité applicable en droit pénal doit être étendu aux sanctions administratives à caractère pénal.

2. Le Conseil d'État, section de législation, n'aperçoit pas clairement la portée de l'article 32, § 2*bis*, alinéa 3, en projet. Il en va de même pour la référence que l'article 32, § 3, alinéa 1er, qui sera modifié, fait à "la notification visée au § 2*bis*".

À la question que le membre compétent de l'auditorat lui a posée à ce sujet, le délégué du gouvernement a répondu ce qui suit:

"Artikel 38, § 2 van het ontwerp voert ten laste van elke houder van een leveringsvergunning de verplichting in om jaarlijks aan de Dienst een zeker aantal groenestroomcertificaten in te leveren, bepaald volgens de jaarlijkse quota die hen zijn opgelegd en het totaal van de leveringen die zij aan in aanmerking komende afnemers hebben verricht.

De administratieve geldboete die, krachtens artikel 39, derde lid, van het ontwerp, elk jaar door de Dienst wordt meegedeeld aan de in gebreke blijvende leveranciers, is dus het resultaat van een wiskundige berekening die overeenkomt met de vermenigvuldiging van de eenheidsprijs van de boete bedoeld in lid 1 van het betreffende artikel (75 € voor de jaren 2004 tot 2006) en het aantal ontbrekende certificaten; er is bijgevolg geen tegenstrijdigheid tussen beide leden.

En, terwijl de Dienst, voor de vaststelling van de verschuldigde boete in geval van niet-naleving van de quota voor groenestroomcertificaten, geen enkele appreciatiebevoegdheid heeft voor wat betreft de hoogte¹⁴, heeft zij daarentegen wel een appreciatiebevoegdheid wanneer zij beslist administratieve geldboetes op te leggen in geval van toepassing van paragrafen één en twee van artikel 32 van de ordonnantie.

¹⁴Le service se limite à un calcul automatique.

Om dit objectieve verschil weer te geven en te formaliseren werd voorgesteld om in artikel 32, derde paragraaf, eerste lid, de woorden «krachtens §§ 1 of 2 of betekening bedoeld in § 2bis» in te voegen. Dit «dubbel regime» is trouwens terug te vinden in artikel 37, §§ 1 en 2 van het decreet van 17 juli 2000 houdende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Vlaamse Gewest."

Il serait préférable de préciser le texte de la disposition susmentionnée en tenant compte de ces explications.

Article 40

1. Le chiffre "1" fait défaut dans le texte néerlandais de l'article 35 en projet à la suite du premier signe du paragraphe.

2. Dans le texte néerlandais de l'article 35, § 2, alinéa 2, en projet, on écrira "de straffen bepaald in artikel" au lieu de "de straffen voorzien in het artikel". Dans le texte français, on écrira "Toute infraction à l'alinéa 1er" au lieu de "Toute infraction au premier alinéa".

Observation finale

L'article 41, § 2, alinéa 1er, de la loi spéciale du 12 janvier 1989 relative aux Institutions bruxelloises dispose que les secrétaires d'État régionaux ne font pas partie du gouvernement. Ainsi que le Conseil d'État l'a déjà observé à maintes reprises, les secrétaires d'État régionaux ne sont pas habilités à proposer ou à signer des projets d'arrêté au nom du gouvernement.

La signature du secrétaire d'État chargé du logement et de l'énergie doit par conséquent être omise.

De kamer was samengesteld uit

de Heren
Messieurs

M. VAN DAMME,

J. BAERT,
J. SMETS,

G. SCHRANS,
A. SPRUYT,

Mevrouw
Madame

A.-M. GOOSSENS,

La chambre était composée de

kamervoorzitter,
président de chambre,

staatsraden,
conseillers d'État,

assessoren van de afdeling wetgeving,
assesseurs de la section de législation,

toegevoegd griffier,
greffier assumé.

De overeenstemming tussen de Nederlandse en de Franse tekst werd nagezien onder toezicht van de H. J. SMETS.

De verslagen werden uitgebracht door de H. P. DEPUYDT, eerste auditeur, en Mevr. G. SCHEPPERS, adjunct-auditeur. De nota van het Coördinatiebureau werd opgesteld door Mevr. M.-C. CEULE, eerste referendaris-afdelingshoofd.

La concordance entre la version néerlandaise et la version française a été vérifiée sous le contrôle de M. J. SMETS.

Les rapports ont été présentés par M. P. DEPUYDT, premier auditeur, et Mme G. SCHEPPERS, auditeur adjoint. La note du Bureau de coordination a été rédigée par Mme M.-C. CEULE, premier référendaire chef de section.

DE GRIFFIER - LE GREFFIER,

DE VOORZITTER - LE PRÉSIDENT,

A.-M. GOOSSENS

M. VAN DAMME